

მარადიული სახეები კომპარატივისტული
თემატოლოგიის ჟრილში

ETERNAL CHARACTERS IN THE CONTEXT
OF COMPARATIVE THEMATOLOGY

ნანა გაფრინდაშვილი

Nana Gaprindashvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: კომპარატივისტული თემატოლოგია,
შედარებითი ლიტერატურათმცოდნეობა, მარადიული
სახეები

Keywords: Comparative Thematology, Comparative literary studies,
Eternal Characters

შედარებითი ლიტერატურათმცოდნეობის კვლევების არეალი მეტად მრავალნახნაგოვანია. მათ შორის გამორჩეული ადგილი უკავია კომპარატივისტულ თემატოლოგიას: თემატური მასალის მხატვრულ-ესთეტიკური თუ ისტორიულ-ფილოსოფიური ასპექტების დადგენას, თემატური ინვარიანტების წარმოჩენას, გარკვეული იდეური კომპლექსების თუ არქეტიპული სახეების ევოლუციის შესწავლას, ცალკეული მითების, თემების, სიუჟეტების დროსა და სივრცეში „გადაადგილების“ თავისებურებების გამოკვლევას და მათი ვარიაციების ჩვენებას ეპოქებისა თუ ლიტერატურულ-კულტურული სივრცეების მიხედვით და სხვ.

თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობაში ტრადიციული სტრუქტურები განსხვავებული ტერმინებით მოიხსენიება: „ტრადიციული სიუჟეტები და სახეები“, „მოხეტიალე“, „მსოფლიო“, „საერთაშორისო“ სიუჟეტები, „მარადიული ტიპები“ და სხვ. ეს ტერმინები წარმატებით გამოიყენება როგორც ლიტერატურათმცოდნეობაში, ისე ხელოვნებათმცოდნეობასა და კულტურის ისტორიაშიც.

მარადიული სახეებს, რომლებიც „მოგზაურობენ“ ერთი ნაწარმოებიდან მეორეში, ერთი ეპოქიდან სხვა ეპოქაში, ქმნიან ლიტერატურული დისკურსის მდიდარ ინვარიანტულ არსენალს, აერთიანებთ მრავალი საერთო ნიშანი. მათ შორის უმნიშვნელოვანესია მაღალი სულიერება და მაღალმხატვრულობა, შინაარსობრივი ტევადობა. ისინი მარადიულ აქტუალობას ინარჩუნებენ სხვადასხვა ეპოქასა და კულტურაში, ადვილად ახერხებენ ეროვნულ კულტურათა საზღვრების გადალახვას, ახასიათებთ პოლივალენტურობა, ადვილად გადადიან ხელოვნების ერთი დარგიდან მეორეში და სხვ.

ტრადიციული სიუჟეტებსა და სახეებს თითქმის ყველა ეპოქა და ხელოვნების დარგი მიმართავს. ყველა ეპოქას აქვს მისთვის საინტერესო სიუჟეტებისა და სახეების თავისებური „რეპერტუარი“, თუმცა ტრადიციული სიუჟეტებისა და სახეების გამოყენების სიბშირე განსხვავებულია სხვადასხვა ეპოქაში, ლიტერატურულ მიმდინარეობასა და ჟანრში. მაგალითად, მათ მიმართ ინტერესი უფრო მეტია ბალადებში, პოემებში, ტრაგედიებში, კლასიციზმში, რომანტიზმში, მითოლოგიურ რეალიზმში, უფრო ნაკლები – კრიტიკულ რეალიზმსა და ნატურალიზმში.

ტრადიციული სიუჟეტებისა და სახეების წარმოჩენის თვალსაზრისით განსაკუთრებით პროდუქტიულია პოსტმოდერნიზმი, რომლის გარეშეც დღევანდელი მსოფლიოს „კულტურული ლანდშაფტი“ წარმოუდგენელია. შეიძლება ითქვას, რომ მსოფლიო ბოლო ათწლეულების განმავლობაში პოსტმოდერნისტული სამყაროს კულტურის წიაღში ცხოვრობს. პოსტმოდერნიზმი კი, თავის მხრივ, კულტურული ეპოქების ჯაჭვის შემაერთებელი მნიშვნელოვანი რგოლია.

ტრადიციული სიუჟეტებისა და სახეების მიმართ პოსტმოდერნის ეპოქის დიდ ინტერესს განაპირობებს პოსტმოდერნიზმის ესთეტიკის რიგი თავისებურებანი, პოსტმოდერნიზმის განმსაზღვრელი პარადიგმები თუ საბაზო პოსტმოდერნისტული მახასიათებლები: კოლაჟურობა, ორმაგი კოდირების გამოყენება, ავტორის სიკვდილი, ავტორის ნილაბი, ძველი ფასეულობების ირონიული გადაფასება, ინტერტექსტუალობა, პალიმფსესტის პრინციპი, ღიაობა, ცენტონურობა, ეკლექტიკა, მინიშნების ტექნიკა, კოლაჟურობა, ციტატური აზროვნება და ა.შ.

კომპარატივისტული თემატოლოგია შედარებითი ლიტერატურათმცოდნეობის ერთ-ერთი პოპულარული სფეროა, რომელსაც შეუძლია პასუხი გასცეს მსოფლიო ლიტერატურის მრავალ უმნიშვნელოვანეს საკითხს.

Comparative literary studies are a highly diverse phenomenon in which comparativist thematology occupies a prominent place. Comparative thematology determines the artistic-aesthetic or historical-philosophical aspects of thematic material, presents thematic invariants, studies the evolution of certain ideological complexes or archetypal types, and analyses the peculiarities of myths, topics, and themes “wandering” in space and time and presents their variations according to epochs or literary and cultural spaces, etc.

In modern literature, traditional structures are referred to by various terms: “traditional stories and characters”, “wandering”, “world”, “international” plots, “eternal types” and many more. These terms are successfully

used not only in literary criticism but also in art history and the history of culture.

The eternal characters that wander from one literary work to another, from one epoch to another, create a rich invariant arsenal of literary discourse and are united by many common signs. The most significant are high spirituality and high artistry, and their content capacity. They maintain eternal relevance in different epochs and different cultures, easily manage to cross the borders of national cultures, are characterised by polyvalence, easily move from one field of art to another, etc.

Traditional plots and characters are addressed by almost all eras and fields of art. Every epoch has its own “repertoire” of interesting stories and characters. However, the frequency of employment of traditional plots and characters differs in different epochs, literary movements and genres. For example, there is more interest in them in ballads, poems, tragedies, classicism, romanticism, mythological realism, and less in critical realism and naturalism.

Postmodernism is particularly productive in presenting traditional plots and characters, without which the “cultural landscape” of today’s world would be unimaginable. It can be claimed that the world has been living in the entrails of the culture of the postmodern world for the past decades. Postmodernism, in turn, is an important link in the chain of cultural epochs.

The great interest of the postmodern era in traditional stories and faces is due to many peculiarities of postmodernist aesthetics, among which are defining postmodernism paradigms or basic postmodernist characteristics: collage, the use of double coding, the death of the author, the mask of the author, the ironic reassessment of old values, intertextuality, the principle of palimpsest, openness, centrism, eclecticism, hint techniques, citation thinking, etc.

Comparative thematology is one of the most popular fields of comparative literature that can answer many of the most important questions posed in world literature.